

[B] **ZONDER ZIEL GEEN POLITIEK.
POLITIEKE IDEOLOGIEËN IN VLAANDEREN**

Wie zijn “wij” dat we de norm mogen stellen en wie zijn “zij” dat zij zich maar hebben te schikken, of op zijn minst te respecteren wat “wij” willen? Het is een vraag die de mensheid sinds mensengeugenis bezighoudt. Zoals de Italiaanse politicus en filosoof Niccolò Machiavelli (1469-1527) de kwestie kernachtig samenvatte: “In elke stad vindt men deze twee verschillende verlangens... de man van het volk haat het te worden bevolen en onderdrukt door hen die groter zijn dan hij. En de groten houden ervan het volk te bevelen en te onderdrukken.”

Vervolgens zouden we ons met Machiavelli kunnen afvragen wat de beste manier is om het volk te paaien, dan wel schrik in te boezemen. Dat zou ongetwijfeld een interessant lijstje opleveren van meer of minder geslaagde heersers, inclusief de door hen gehanteerde methoden. Maar het is ook

mogelijk om te kijken of de loop der geschiedenis door meer bepaald wordt dan de botte machtsvraag. De vraag dus of er ook zoiets bestaat als een welomschreven idee over de goede samenleving. Inclusief de vraag of dit soort ideeën het in zich hebben om uit te groeien tot een min of meer samenhangende ideologie, die mensen als leidinggevend beschouwen voor de inrichting van “hun” samenleving.

Met deze vraag zitten we midden in het boek van de filosoof Luk Sanders en de politicoloog Carl Devos. Zij stellen zich op het standpunt dat wie politiek wil begrijpen, zich niet alleen op de machtsvraag moet concentreren, maar ook de achterliggende ideeën, of ideologieën moet begrijpen. Immers, zonder ideologie, zonder ziel, geen politiek. En dus is het belangrijk om te weten waarvoor ideologieën staan. Hoe ze zijn ontstaan? Hoe vonden ze hun uitdrukking in de Belgische en met name de Vlaamse politiek? Het zijn niet de makkelijkste vragen. Ideologieën zijn immers rijkelijk vaag, de meest uitgesprokene onder hen, zoals het fascisme, het nazisme en marxisme, beleefden godlof hun ondergang en de overige, zoals het liberalisme, de christendemocratie en het socialisme, leiden in dit postmoderne tijdperk een enigszins tobberig bestaan.

Nochtans zijn de samenstellers er dankzij een uitgelezen groepje co-auteurs in geslaagd een boeiend portret te schetsen van de ideologieën die Vlaanderen mede vorm hebben gegeven. Met Patrick Stouthuysen die het liberalisme glashelder neerzet, Tine Boucké, die iets te uitvoerig het socialisme belicht, Wouter Beke, die de christendemocratie wel erg veel idealisme toedicht, Bruno De Wever en Antoon Vrints, die het Vlaams-nationalisme raak analyseren en Jan Mertens die warempel kans ziet het ecologisme (Agalev, Groen) van de laatste jaren als een ideologie te presenteren. Hoe dan ook, dankzij dit boek heb ik als Nederlander België een stuk beter leren begrijpen.

Zo wist ik dat België met zijn meerpartijenstelsel, net als Nederland trouwens, een tamelijk complex land is. Maar dat het zo ingewikkeld is dat een coalitie van de klassieke drie hoofdstromingen in de politiek, die van de sociaaldemocratie, de christendemocratie en de liberalen, in het federale België van 2007 maar liefst acht partijen omvatte

(sp.a, Spirit, PS, CD&V, N-VA, CdH, Open VLD en MR), was zelfs mij ontgaan. Vergelijk dat voor de aardigheid eens met de Verenigde Staten met twee politieke partijen en China dat gedomineerd wordt door slechts één partij. En wat ik ook niet wist, is dat de politieke strijd in België door de jaren heen intenser, meeslepender en gevaarlijker is geweest dan in het regenteske, naar gezapigheid en zakelijkheid neigende Nederland. Het verklaart alsnog waarom ik destijds als redacteur van het zondagse televisie praatprogramma *Het Capitool* (voorloper van het huidige *Buitenhof*) altijd opgelucht ademhaalde, als we een Belg in de uitzending hadden. Dan werd er tenminste op beeldrijke, ideologisch geladen wijze over de politiek gesproken.

Vat ik de Nederlandse geschiedenis samen, dan zien we hoe in de loop der jaren de drie stromingen, PvdA, CDA en VVD, steeds meer op elkaar zijn gaan lijken. Zozeer zelfs dat veel kiezers inmiddels geneigd zijn deze partijen op één hoop te gooien als één en dezelfde politieke elite, die van het volk maar bitter weinig begrijpt. Deze kiezers vluchtten bij de laatste verkiezingen in 2006 weg uit dit verstikkende politieke midden en zochten hun heil in de politieke flanken ter linkerzijde en ter rechterzijde. De grote vraag is zelfs of de drie grote partijen er in de toekomst nog in zullen slagen de boel bij elkaar te houden.

Uit het boek begrijp ik dat het in België niet veel anders is gegaan. Ook daar groeiden de drie stromingen naar elkaar toe, kregen te maken met identiteitsverlies en moesten ten slotte vaak de gekste capriolen uithalen om greep te blijven houden op het electoraat. Bij de laatste verkiezingen trad zelfs geen enkele partij meer aan onder zijn oorspronkelijke naam. Er zijn echter een paar belangrijke verschillen. In België blijken de partijen een veel heviger verleden achter de rug te hebben, met politieke stakingen e.d., soms tot het randje van het uit elkaar vallen van de Belgische staat toe. En, minstens zo belangrijk, in België blijkt het massale wantrouwen in de gevestigde politiek zich al veel eerder te hebben aangediend dan in Nederland, namelijk met de legendarische Witte Mars op 20 oktober 1996.

Je zou zeggen, dat maakt dat België inmiddels een gelouterd land mag heten, dat anders dan Nederland ten minste een begin van een antwoord

heeft op het wijdverbreide wantrouwen in de huidige politiek. Dat blijkt niet het geval. Luk Sanders opent het boek wel met een fascinerende inleiding over de Witte Mars, als de uitdrukking bij uitstek van een gigantische volkswoede tegen de bestaande politiek. Maar of en hoe die woede opgepakt is door de politiek, en vooral ook, of en hoe die in ideologische zin onderdak heeft gevonden, blijkt niet uit het vervolg van het boek. Dat is jammer, want dat leek me toch bij uitstek de hamvraag, namelijk of de bestaande ideologieën in staat zijn een enigszins overtuigend antwoord te geven op de uitdagingen waarvoor de samenleving staat.

Eén zo'n uitdaging is het integratievraagstuk. Mensen voelen zich daardoor bedreigd, zoals ze zich ook bedreigd voelen door een staat die onvoldoende in staat is om burgers te beschermen tegen monsters zoals Dutroux (de aanleiding voor de Witte Mars), of tegen de negatieve gevolgen van globalisering. Als het goed is, zien politieke partijen, elk vanuit hun gedachtegoed, kans om aan burgers duidelijk te maken hoe een samenleving zulke bedreigingen kan keren. Maar hoe christendemocraten, sociaaldemocraten of liberalen dat hebben aangepakt, of misschien zelfs helemaal niet hebben aangepakt, lees ik nergens in het boek. Wel een uitvoerig verhaal over het Vlaams Blok en zijn nationalistische voorgangers, een boeiend verhaal ook over ecologisten, maar alweer, ook niet hoe zij het integratievraagstuk denken op te lossen.

Op zo'n moment denk ik: een prachtig boek, veel van geleerd. Jammer alleen dat de bestaande onvrede in de lucht is blijven hangen, als een onweerswolk die al het fraais wat over het gedachtegoed van de verschillende partijen is gezegd weer in één klap teniet kan doen. Met vooralsnog als enige conclusie: zowel in Nederland als in België blijven politici tobben over hun gedachtegoed.

WILLEM BREEDVELD

LUK SANDERS, CARL DEVOS e.a., *Politieke ideologieën in Vlaanderen, liberalisme, socialisme, christendemocratie, Vlaams-nationalisme, ecologisme*, Standaard Uitgeverij, Antwerpen, 2008, 476 p.